

NATIONAL AVIATION UNIVERSITY
Department of English Philology and Translation
(Ukraine)

SIBERIAN FEDERAL UNIVERSITY
Department of Business Foreign Language
(Russian Federation)

UNIVERSITY OF SILESIA IN KATOWICE
Institute of East Slavonic Philology
(Republic of Poland)

General and Specialist
Translation / Interpretation:
Theory, Methods, Practice

Kyiv
AgrarMedia Group
2017

УДК: 81' 25 (063)(081)
ББК Ш107я431
Ф 296

Фаховий та художній переклад: теорія, методологія, практика: збірник наукових праць / за заг. ред. А.Г. Гудманяна, С.І. Сидоренка. – К.: Аграр Медіа Груп, 2017. – 468 с.

Збірник містить статті учасників X Міжнародної науково-практичної конференції з питань теорії та практики перекладу, що відбулась 7-8 квітня 2017 року на кафедрі англійської філології і перекладу Національного авіаційного університету (м. Київ, Україна).

Специальный и художественный перевод: теория, методология, практика: сборник научных трудов / под общей ред. А.Г. Гудманяна, С.И. Сидоренко. – Киев: Аграр Медіа Груп, 2017. – 468 с.

Сборник содержит статьи участников X Международной научно-практической конференции по актуальным вопросам теории и практики перевода, которая состоялась 7-8 апреля 2017 года в Национальном авиационном университете (г. Киев, Украина).

General and Specialist Translation / Interpretation: Theory, Methods, Practice: International Conference Papers. – Kyiv: AgrarMedia Group, 2017. – 468 p.

The book contains papers presented by the participants of the 10th International Conference on theory and practice of translation / interpretation at the National Aviation University (Kyiv, Ukraine) on 7-8 April 2017.

Головний редактор:

А.Г. Гудманян, доктор філологічних наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)

Редакційна колегія:

З.З. Кіквідзе, доктор філологічних наук, професор
(Тбіліський державний університет імені Іване Джавахішвілі, Грузія)
Л.В. Коломісць, доктор філологічних наук, професор
(Київський національний університет імені Тараса Шевченка, Україна)
І. Любоха-Круглік, доктор філологічних наук, професор
(Сілезький університет в Катовіце, Республіка Польща)
О. Малиса, доктор філологічних наук
(Сілезький університет в Катовіце, Республіка Польща)
Г.В. Межжеріна, доктор філологічних наук, професор
(Національний авіаційний університет, Україна)
В.А. Разумовська, кандидат філологічних наук, доцент
(Сибірський федеральний університет, Російська Федерація)
С.І. Сидоренко, кандидат філологічних наук, доцент
(Національний авіаційний університет, Україна)

Рекомендовано до друку вченою радою Навчально-наукового гуманітарного інституту Національного авіаційного університету (протокол № 2 від 15.03.2017 р.)

ISBN 978-617-646-392-4

© Колектив авторів, 2017
© Національний авіаційний університет, 2017

Ерратологічні аспекти оцінки якості перекладу

Сьогодні філологія видається відкритою для розвитку такої окремої лінгвістичної галузі, як перекладознавство. Маючи методологічне підґрунтя для виокремлення в автономну мовознавчу сферу, транслятологія активно розвиває власні теорії [1; 2; 3], однією з яких виступає ерратологія, або теорія помилок, сутність якої тісно пов'язана з проблемою визначення якості перекладу. Остання була предметом наукового пошуку немалої кількості дослідників (Л.С. Бархударов, В.С. Виноградов, В.М. Комісаров та ін.). Вона розглядалася в аспекті еквівалентності і адекватності перекладу (Ю.В. Ваннікова, О.О. Горбачевський, Ю. Найда, А. Нойберт, Я. Рецкер, А.Д. Швейцер та ін.). Проте і досі залишається більше питань, ніж відповідей, коли мова йде про вироблення ефективної моделі оцінки якості перекладу, особливо, якщо взяти до уваги останні досягнення у сфері дискурсолонії, когнітивістики, психолінгвістики, етнолінгвістики, лінгвокультурології.

Слід зауважити, що помилки завжди були предметом пильної уваги та дискусії лінгвістів, філософів, психолінгвістів, представників природничих наук. Водночас вони і донині залишаються одним із найбільш загадкових та маловивчених лінгвістичних об'єктів.

Важливим видається і той факт, що формування уявлень про критерії оцінки якості перекладу постає обов'язковим у змісті підготовки перекладачів. Безсумнівим є той факт, що майбутній перекладач повинен вміти застосовувати такі критерії, оцінюючи як власну роботу, так і роботу колег.

У цьому аспекті поняття ерратології викристалізовується з нових позицій. Адже якість перекладу визначається кількістю та якістю допущених помилок, які необхідно не лише виявити, але й проаналізувати на предмет їхньої лінгвістичної природи.

Логічним постає вироблення універсальних критеріїв оцінки якості перекладу, які перебувають у полі зору представників формальної лінгвістики, прагматики, когнітивістики тощо. Невипадково, що різноаспектність підходів до витлумачення якості перекладу не сприяє створенню єдиних вимог до перекладацької діяльності. Проблема з ідентифікацією прагматичного ефекту перекладу, різне розуміння завдань перекладацької діяльності, конфлікт між мовною нормою і змістом, поєднання різних функціональних стилів у межах одного тексту, необхідність врахування власне практичних завдань змушують

фахівців, залучених до процесу оцінки якості перекладу, зокрема викладачів перекладацьких факультетів, застосовувати усереднений підхід, який, на жаль, не завжди забезпечує повну об'єктивність.

Необхідно згадати, що причини, за якими не завжди досягається лексична та інформаційна відповідність між текстом оригіналу і текстом перекладу, досить різноманітні. Основними з них можна вважати відмінності в структурі мови, культурні відмінності та невідповідність жанрово-стилістичних форм вихідної та цільової мов, зокрема, англійської та української. Інакше кажучи, ці об'єктивні труднощі і створюють проблеми при перекладі, які детермінують виникнення перекладацьких розбіжностей (невідповідностей). Прийнято вважати, що перекладацькими розбіжностями виступають лексичні одиниці в тексті перекладу, яким немає відповідності в оригіналі; лексичні одиниці оригіналу, яким немає відповідності в перекладі, а також несловникові, ситуативні заміни лексичних одиниць оригіналу на інші лексичні одиниці в перекладі.

Питання перекладацьких розбіжностей на сьогодні видається дискусійним, що значно ускладнює роботу перекладачів-практиків, оскільки виявлення в перекладі лексичних розбіжностей з оригіналом нерідко стає приводом для звинувачення перекладача в перекладацькій помилці. Водночас доведено, що розбіжності не завжди є помилками.

Так, зокрема Р.К. Міньяр-Белоручев наголошував, що вихідний і перекладний текст здебільшого не збігаються за обсягом та якістю інформації, що передається. У зв'язку з цим науковець пропонує розрізняти закономірні і помилкові зміни кількості інформації. На його думку, точні методи цієї теорії дають змогу об'єктивно оцінювати те, що називають смисловими помилками в перекладі, до яких відносять розбіжності в змісті вихідних і перекладних текстів [4].

Здебільшого подібні розбіжності класифікують як: 1) спотворення (помилкова інтерпретація значення певних одиниць мови); 2) неточність (недостатньо повна передача змісту окремих одиниць мови); 3) пропуски.

К.І. Ковальова розглядає поняття перекладацьких розбіжностей набагато ширше, виділяючи перекладацькі помилки в окрему групу. Вона робить класифікацію Р.К. Міньяр-Белоручева зручнішою для практичного використання, пропонуючи аналізувати перекладацькі помилки у межах: 1) помилкових опущень; 2) помилкового збільшення; 3) неадекватної, помилкової заміни інформації [5, с. 77].

У працях інших теоретиків перекладу помилки класифікують за ступенем їхньої «грубості» (спотворення, неточність, пропуски). У таких класифікаціях основна увага зосереджена не стільки на

передаванні інформації, скільки на формальній відповідності тексту перекладу оригіналу [6].

А.Б. Шевнін застосовує зовсім інший підхід, засновуючи свою класифікацію на принципах психолінгвістики, субкласифікуючи помилки на: 1) помилки сприйняття (коли оригінал виявляється незрозумілим); 2) помилки породження (невдалий вибір засобів мови перекладу призводить до появи перекручувань і неточностей); 3) помилки сприйняття-породження [7].

Проектуючи вироблені теоретиками перекладу підходи до оцінки якості перекладу, як і підходи до ідентифікації перекладацьких помилок на зміст підготовки майбутніх перекладачів, коротко зупинимося на тих компетенціях, ступінь сформованості яких і визначає ймовірність появи більшості перекладацьких помилок, особливо у перекладачів-початківців.

Ключовими, на нашу думку, постають мовленнєві компетенції, які передбачають бездоганне володіння іноземною та рідною мовами. І якщо над оволодінням іноземної мови майбутні перекладачі наполегливо і цілеспрямовано працюють, то володіння рідною мовою а пріорі вважається питанням неактуальним. Однак, як засвідчує практика, студентам нерідко бракує мовних засобів рідної мови для повного розкриття змісту і форми вихідного тексту. Звідси випливають закономірні труднощі у виборі контекстуальних заміни, синонімів, у створенні образності, пошуку синтагматичних відповідників, заміні граматичних категорій і значень.

Що стосується помилок, пов'язаних із недостатнім знанням іноземної мови, то вони найчастіше викликані невмінням розпізнати імпліцитні смисли у висловлюваннях. Так, наприклад, заголовок статті «Now Broken is Britain» студентами був перекладений як «Наскільки зруйнована Британія», тоді як в тексті мова йде про зіпсованість британського суспільства.

Особливу увагу необхідно звернути на упередження помилок, пов'язаних із мовною некомпетентністю. Такі помилки зазвичай поділяють на вербальні й невербальні. Детальніше зупинимося на вербальних помилках, виникнення яких орієнтована на письмовий текст. Такі помилки виникають при порушенні норм фразеологічної сполучуваності. Наприклад, при перекладі пропозиції «Israel Government is still sitting on the fence» перекладач, не замислюючись, пише «Уряд Ізраїлю, як і раніше, сидить на паркані», тоді як мова йде про те, що уряд продовжує займати вичікувальну позицію.

Отже, дослідження феномену перекладацької помилки вимагає глибокого багатоаспектного аналізу, що дасть змогу розробити

критерії оцінки якості студентських перекладів. Перш за все, необхідно визначити тип найбільш частотних помилок, що впливають на сприйняття тексту рецептором перекладу. Здебільшого це помилки, що входять до групи смислових спотворень (помилки змісту і помилки форми). Не менш важливим видається і той факт, що ерратологічні засади аналізу якості перекладу дадуть змогу в подальшому відмежовувати вдалі перекладацькі рішення від помилкових, що буде сприяти розвитку вмінь саморедагування та самоконтролю. Водночас методи відбору критеріїв і параметрів формування оцінки нерідко є суперечливими і тяжіють до суб'єктивізму, що створює широке підґрунтя для подальшої наукової роботи на цій важливій ділянці перекладознавства з урахуванням сучасних досягнень дискурсології, лінгвокультурології, психолінгвістики, етнолінгвістики, когнітології та машинного перекладу.

Література

1. Леонтьева К.И. Дискурсивная онтология перевода: к обоснованию статуса / К.И. Леонтьева // Вестник Тверского государственного университета. Сер. «Филология». – 2012. – № 10. – С. 78-85.
2. Минченков А.Г. Когнитивно-эвристическая модель перевода (на материале английского языка): автореф. дис. ... докт. филол. наук / А.Г. Минченков. - СПб., 2008. - 43 с.
3. Щигло Л.В. Интегративный подход до моделювання процесу перекладу та мовна особистість перекладача / Л.В. Щигло // Філологічні трактати. – 2015. Т. 7. - № 1. – С. 67-73.
4. Миньяр-Белоручев Р.К. Теория и методы перевода / Р.К. Миньяр-Белоручев. - М.: Московский лицей, 1996. – 208 с.
5. Комиссаров В.Н. Современное переводоведение: учеб. пособие / В.Н. Комиссаров. - М.: ЭТС, 2002. - 424 с.
6. Ковалева К.И. Оригинал и перевод: два лица одного текста / К.И. Ковалева. - М.: Всероссийский центр переводов научно-технической литературы и документации, 2001. - 160 с.
7. Шевнин А.Б. Эрратология и межъязыковая коммуникация / А.Б. Шевнин // Вестник ВГУ. Серия: Лингвистика и межкультурная коммуникация. – 2004. - №2. – С. 36-44.
8. Фесенко Т.А. Специфика национального культурного пространства в зеркале перевода: учеб. пособие / Т.А. Фесенко. - Тамбов: Изд-во ТГУ им. Г.Р. Державина, 2002. - 228 с.
9. Pym A. Limits and Frustrations of Discourse Analysis in Translation Theory / A. Pym // Fremdsprachen. – 1991. – Vol. 2 – 3. – P. 29-35.